

ANNALS

06
200 PTA | Abril 2001

TRES DISCURSOS

El Royal Institute of British Architects (RIBA) premià a la ciutat de Barcelona. Aquest és un dels discursos que amb tal motiu es van pronunciar.

RIBA. London, June 22, 1999 ORIOI BOHIGAS

Discurs d'acceptació de la *Gold Medal* del RIBA

«Les noves veus de la tecnologia han dit recentment que la ciutat tradicional serà substituïda per xarxes telemàtiques que crearan una ciutat sense lloc. Això és una disbarat antropològic i ecològic. És una visió promoguda per les idees polítiques que s'oposen a la prioritat del que és col·lectiu i promouen la privatització dels àmbits públics»

Agraeixo el RIBA que hagi inclòs el meu nom en la concessió de la medalla d'or d'aquest any. Per a mi és un gran honor. Però considero que la meua presència només es justifica en representació de tots els arquitectes i tècnics que hem treballat en la transformació de Barcelona des de 1980, especialment els meus col·laboradors habituals Josep Martorell, David Mackay i Albert Puigdomènech.

Per primer cop aquesta medalla no es concedeix a un arquitecte, sinó a tota una ciutat. És una decisió molt important. Les ciutats modernes no les fan ni els arquitectes, ni els enginyers, ni els urbanistes, ni els geògrafs, ni els economistes, sinó el conjunt dels ciutadans representats pels polítics elegits democràticament. A partir d'aquest criteri, permetin-me que desenvolupi en deu punts una metodologia urbanística que es deriva de la realitat política de Barcelona.

1. LA CIUTAT COM A FET POLÍTIC

La ciutat és un fet polític i, per tant, està carregada d'ideologia i de pràctica política. La continuïtat d'una mateixa ideologia i d'uns mateixos programes en els tres alcaldes socialistes -Serra, Maragall i Clos- i els seus col·laboradors ha fet possible una transformació coherent de Barcelona.

2. LA CIUTAT COM A ÀMBIT DE LA COL·LECTIVITAT

Aquestes idees polítiques i urbanes parteixen d'una afirmació radical: la ciutat és l'àmbit físic indispensable per al desenvolupament modern d'una col·lectivitat coherent. No és el lloc de l'individu, sinó el lloc dels individus que formen una col·lectivitat. No té res a veure amb el que va afirmar un famós polític anglès: que la "comunitat" no existeix, només hi ha individus i l'Estat. És la relació entre individus el que teixeix el fil de les idees i la informació en expansió.

La ciutat ofereix les màximes garanties per a aquesta informació, per a l'accessibilitat al producte d'aquesta informació i per a la posada en pràctica de qualsevol programa sociopolític basat en aquesta informació. No hi ha civilització sense aquests tres factors.

Les noves veus de la tecnologia han dit recentment que la ciutat tradicional serà substituïda per xarxes telemàtiques que crearan una ciutat sense lloc. Això és una disbarat antropològic i ecològic. És una visió promoguda per les idees polítiques que s'oposen a la prioritat del que és col·lectiu i promouen la privatització dels àmbits públics.

The Royal Institute of British Architects (RIBA) awarded its gold medal to the City of Barcelona. This is one of the speeches given on that occasion.

Acceptance speech of the Riba's Gold Medal

I am very grateful to the RIBA for having included my name in the award of this year's gold medal. It is a great honour. But I consider that my presence here is justified only as representing all of the architects and technical specialists who have worked on the renovation of Barcelona since 1980, especially my habitual collaborators JM, DM and AP.

For the first time, this medal is being given not to an architect, but to a whole city. This is a very important decision. Modern cities are made not by the architects, or the engineers, or the urbanists, or the geographers, or the economists, but by the body of the citizens, represented by their democratically elected politicians, who have previously set out in public their political idea of the city. On the basis of this criterion, I would like to develop in 10 points an urbanistic methodology, that which can be deduced from the political reality of Barcelona.

«The new voices of technology have recently tended to say that the traditional city is going to find itself replaced by a series of telematic networks, which will constitute a city without a site. This is, in the first place, an anthropological and ecological nonsense. It is a vision put forward by certain political ideas which are opposed to giving priority to the collective and in favour of the privatization of the public domain for the benefit of the economically dominant classes»

1. THE CITY AS A POLITICAL PHENOMENON

The city is a political phenomenon, and as such it is loaded with ideology and with political praxis. It is the continuity of a common ideology and the sharing of the same programmes by the three Socialist mayors -Serra, Maragall and

Clos- and their collaborators that has made the coherent transformation of Barcelona possible. And has made it possible to select technical specialists who are personally and professionally in agreement with those political ideas.

2. THE CITY AS DOMAIN OF THE COMMONALTY

These political and urban ideas are based on a radical statement: that the city is the indispensable physical domain for the modern development of a coherent commonality. It is not the place of the individual, but the place of the individuals who together make up a community. It is the place that offers the fullest guarantees for information, for the accessibility of the product of that information and for the putting into effect of any sociopolitical programme. There can be no civilization without these three factors.

The new voices of technology have recently tended to say that the traditional city is going to find itself replaced by a series of telematic networks, which will constitute a city without a site. This is, in the first place, an anthropological and ecological nonsense. It is a vision put forward by certain political ideas which are opposed to giving priority to the collective and in favour of the privatization of the public domain for the benefit of the economically dominant classes.

3. TENSIONS AND CHANCE AS INSTRUMENTS OF INFORMATION

The city provides us with certain irreplaceable instruments of information, by which I mean the enriching presence of tensions and of chance. It is only with the potentially conflictive superimposition of singularities and the differences that progress can be made in the process of civilization, with the move from the structure of the tribe to the civilizing cohesion of the city.

etsab

Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona

3. EL CONFLICTE I L'ATZAR COM A INSTRUMENTS D'INFORMACIÓ

Quan dic que la ciutat aporta instruments insubstituïbles d'informació, em refereixo a la presència enriquidora del conflicte i de l'atzar. El procés de civilització només avança amb la superposició conflictiva de les singularitats i les diferències i les condicions imprevisibles de l'atzar. Així es passa de l'estructura de la tribu a la cohesió civilitzadora de la ciutat.

La ciutat és un centre enriquidor de conflictes que només es resolen en la seva pròpia afirmació o en la convivència amb altres conflictes de diferent origen. Crec que el gran error de l'urbanisme de la Carta d'Atenes va ser l'intent d'annular aquests conflictes. Eliminar-los en comptes de resoldre'ls amb el reconeixement d'altres conflictes. Les autopistes urbanes, les 7 vies de Le Corbusier, la zonificació funcional, els centres direccionals, les grans àrees comercials no han resolt cap problema i, a més, han destruït el caràcter i la funció de moltes ciutats europees.

4. L'ESPAI PÚBLIC ÉS LA CIUTAT

Si partim de la idea que la ciutat és l'àmbit físic per al desenvolupament modern de la col·lectivitat, caldrà acceptar que en termes físics la ciutat és el conjunt dels seus espais públics. L'espai públic és la ciutat: vet aquí un dels principis bàsics de la teoria urbana dels tres alcaldes socialistes de Barcelona. Perquè l'espai urbà compleixi el seu paper ha de resoldre dues qüestions: la identitat i la llegibilitat.

«El procés de civilització només avança amb la superposició conflictiva de les singularitats i les diferències i les condicions imprevisibles de l'atzar»

5. LA IDENTITAT

La identitat d'un espai públic està lligada a la identitat física i social de tot el seu entorn. Però la identificació té uns límits d'escala que solen ser més reduïts que els de la ciutat en conjunt. Per tant, per mantenir i crear autèntiques identitats col·lectives cal entendre la ciutat no com un sistema global, unitari, sinó com una suma de petits sistemes relativament autònoms. En el cas de la reconstrucció de la ciutat existent, aquests sistemes autònoms poden coincidir amb els barris tradicionals. Crec que entendre la ciutat com una suma de barris o de fragments identificables també ha estat un dels criteris bàsics en la reconstrucció de Barcelona, amb tota la seva càrrega política i amb la creació dels instruments administratius descentralitzats corresponents.

Però no es tracta només de la identitat del barri, sinó de la pròpia identitat representativa de cada fragment de l'espai urbà, és a dir, de la coherència de la seva forma, la seva funció, la seva imatge. L'espai de la vida col·lectiva no pot ser un espai residual sinó un espai significatiu i planificat, minuciosament dissenyat, al qual han de supeditar-se les construccions públiques i privades.

Si no s'estableix aquesta jerarquia la ciutat deixa d'existir, com es pot comprovar en tantes perifèries i tants suburbis de les ciutats europees que han perdut els seus valors urbans per convertir-se en paròdies d'algunes ciutats americanes o asiàtiques.

6. LA LLEGIBILITAT

La forma dissenyada de l'espai públic –és a dir, la ciutat– ha de complir una altra condició indispensable: ser fàcilment llegible, ser comprensible. Si no és així, si el ciutadà no té la sensació de ser conduït per uns espais que li comuniquen la seva identitat i li permeten predir itineraris i coincidències, la ciutat perd bona part de la seva capacitat d'informació i accessibilitat.

En altres paraules, deixa de ser un estímul per a la vida col·lectiva.

Per establir un llenguatge comprensible, cal refusar la semàntica i la sintaxi que el ciutadà ja ha assimilat gràcies a l'acumulació i la superposició dels diferents termes d'una gramàtica tradicional. No es tracta de reproduir textualment les morfologies històriques sinó de reinterpretar el que és llegible i antropològicament conformat al carrer, la plaça, el jardí, el monument, la mansana, etc. No hi ha dubte que molts urbanistes, suposadament innovadors, m'acusaran de conservador, reaccionari, antiquat. Però vull insistir en el fet que la ciutat té un llenguatge propi del qual és molt difícil escapar. No es tracta de reproduir les avingudes haussmannianes, ni els carrers de les quadrícules del segle XIX, o les places barroques i els jardins de Le Nôtre.

Es tracta d'analitzar, per exemple, quins són els valors centrípets de les places, quin és el poder plurifuncional d'un carrer franquejat de botigues, quines són les dimensions que han permès l'establiment de les tipologies més freqüents. I es tracta de comprovar com l'abandonament d'aquests canons provoca la mort de la ciutat: els espais residuals de la perifèria i els suburbis, els grans centres comercials de l'extraradi, les autopistes urbanes, els campus universitaris apartats dels nuclis urbans, etc.

The city is a centre of enriching conflicts, which are only resolved in their affirmation as such or in the coexistence of other conflicts with different origins. Although I am referring here only to morphological issues, it does seem to me that the great error made by the urbanism of the Athens Charter was the attempt to cancel out these conflicts. To eliminate them instead of resolving them with the recognition of other conflicts. Urban expressways, the 7W of Le Corbusier, functional zoning, directional centres, and the great shopping areas: these have not served to resolve problems, but have instead destroyed the character and the function of many European cities.

4. THE PUBLIC SPACE IS THE CITY

If we start out from the idea that the city is the physical domain for the modern development of the commonalty, we have to accept that in physical terms the city is the conjunction of its public spaces. The public space is the city: here we have one of the basic principles of the urban theory of Barcelona's three Socialist mayors. I must make it clear that when we speak about the public space we are referring not only to the urban spaces – streets, squares, and gardens – but also to the insertion of the architecture of the communal services.

In order for the urban space to fulfil its allotted role it has to resolve two questions: those of identity and legibility.

«It is only with the potentially conflictive superimposition of singularities and the differences that progress can be made in the process of civilization, with the move from the structure of the tribe to the civilizing cohesion of the city»

5. IDENTITY

The identity of a public space is tied up with the physical and social identity of its wider setting. However, this identification is bound by limits of scale that are normally smaller than those of the city as a whole. This being so, if authentic collective identities are to be maintained and created it is necessary to understand the city not as a global, unitary system but as a number of relatively autonomous small systems. In the case of the reconstruction of the existing city, these autonomous systems may coincide with the traditional neighbourhood make-up. In the case of expansion or of new implantation it will be necessary to establish the new physical and social limits. I believe that this understanding of the city as the sum of its neighbourhoods or identifiable fragments – without forgetting, of course, other general forms of coherence – has also been one of the basic criteria in the reconstruction of Barcelona, with all its political significance and with the creation of the corresponding decentralized administrative instruments.

However, we are dealing here not simply

with the identity of the neighbourhood, but with the particular representative identity of each fragment of the urban space; in other words, with the coherence of its form, its function, its image. The space of collective life no must be not a residual space but a planned and meaningful space, designed in detail, to which the various public and private constructions must be subordinated.

If this hierarchy is not established the city ceases to exist, as can be seen in so many suburbs and peripheral zones of European cities which have turned away from their urban values to become parodies of certain American or Asian cities.

6. LEGIBILITY

As I remarked above, the designed form of the public space – that is, of the city – has to meet one other indispensable condition: to be easily readable, to be comprehensible as a whole. If this is not so, if the citizens do not have the sense of being carried along by spaces which communicate their identity and enable them to predict itineraries and convergences, the city loses a considerable part of its capacity in terms of information and accessibility. In other words, it ceases to be a container of and a stimulus to collective life.

In order to establish a comprehensible language it is necessary to reuse the words and the syntax that the citizen has already assimilated by means of the accumulation and superimposition of the terms of a traditional grammar. It is not a matter of slavishly reproducing the historical morphologies but of reinterpreting what is legible and anthropologically embodied in the street, the square, the garden, the monument, the city block, etc. No doubt I will be accused here by many supposedly innovative urbanists of being conservative, reactionary, antiquated. But I want to insist on the fact that the city has a language of its own which it is very difficult to escape. It is not a matter of reproducing Haussmann's boulevards, or the street grids of the 19th century, or baroque squares or the gardens of Le Nôtre or Capability Brown. It is a matter of analysing, for example, what constitutes the centripetal values of these squares, what is the plurifunctional power of a street lined with shops, what are the dimensions that have permitted the establishment of the most frequent typologies. And it is a matter of being aware of how the abandoning of these canons results in the death of the city: the residual spaces of the periphery and the suburb, the vast shopping centres on the outskirts of the city, the urban expressways, the university campus at a considerable distance from the urban core, etc.

7. GENERAL PLANS AND ARCHITECTURAL PROJECTS

All of the above considerations bring us to another very important conclusion

7. PROJECTES ARQUITECTÒNICS VERSUS PLANS GENERALS

Amb totes aquestes consideracions arribem a una altra conseqüència molt important que Barcelona ha aconseguit aplicar: els instruments urbanístics per a la reconstrucció i l'extensió d'una ciutat no es poden limitar als plans generals normatius i quantitius. Cal fer un pas endavant en l'exigència projectual. Cal definir concretament les formes urbanes. És a dir, en comptes d'utilitzar els plans generals com a document suficient, cal imposar els projectes urbans puntuals.

Es tracta de substituir l'urbanisme per l'arquitectura. S'ha de projectar l'espai públic -és a dir, la ciutat- punt per punt, àrea per àrea, en termes arquitectònics. El pla general pot ser un esquema d'intencions però no serà efectiu fins que sigui la suma d'aquests projectes, més l'estudi dels grans sistemes generals d'un territori més ampli i la definició política d'objectius i mètodes. Durant aquests darrers trenta anys, els plans generals han justificat a tota Europa la dissolució de la ciutat, la seva manca de continuïtat física i social, el seu fraccionament en guetos, i han facilitat la criminal especulació del sòl no urbanitzable. I a més, han falsejat la participació popular, els criteris de la qual, lògicament, no poden anar més enllà de la dimensió del barri i d'un interval de temps comprensible.

8. LA CONTINUÏTAT DE LES CENTRALITATS

Controlar la ciutat amb projectes urbans successius més que amb plans generals no formalitzats permet imposar una continuïtat del caràcter urbà, la continuïtat d'unes centralitats relatives. És un camí per superar les greus deficiències socials entre el centre històric i la perifèria.

Sóc conscient que aquests darrers anys han aparegut moltes veus defensant la ciutat difuminada, informalitzada de les perifèries com el futur desitjable i previsible de la ciutat moderna. La "ville éclatée", el "terrain vague". Aquesta posició em sembla extremament equívoca.

Les perifèries no s'han construït per satisfer els desigs dels usuaris. Han aparegut per dos motius, que corresponen als interessos de les inversions de capital en la promoció pública o privada i a la política conservadora: rendibilitzar mitjançant l'especulació el valor d'uns terrenys que estaven fora de les àrees urbanitzables i segregar de la comunitat ciutadana els grups socials i les activitats que molestaven les classes dominants. Els urbanistes que defensen el model de la perifèria sembla que no s'adonen que l'únic que fan es posar-se al costat de l'especulació del mercat, sense afegir-hi cap consideració ètica. Com diuen alguns polítics neoliberals, el mercat domina la política. Sense considerar els danys econòmics i socials de la perifèria i fins i tot del suburbi. És a dir, sense cultura, sense política.

9. LA QUALITAT ARQUITECTÒNICA: ENTRE SERVEI I PROFECIA

Cap proposta arquitectònica tindrà sentit si no es basa en la qualitat arquitectònica. És un tema difícil. Si la ciutat i l'arquitectura han d'estar al servei de la societat, la societat les ha d'acceptar i entendre.

Però si l'arquitectura es un art, un esforç cultural, ha de ser un acte d'innovació cap al futur, oposat als costums establerts. La bona arquitectura no pot ser altra cosa que una profecia, ha de lluitar contra l'actualitat. Servei actual i profecia contestatària és el difícil dilema que ha de resoldre la bona arquitectura.

«Les autopistes urbanes, les 7 vies de Le Corbusier, la zonificació funcional, els centres direccionals, les grans àrees comercials no han resolt cap problema i, a més, han destruït el caràcter i la funció de moltes ciutats europees»

10. L'ARQUITECTURA COM A PROJECTE DE CIUTAT

No vull acabar sense referir-me a un altre problema arquitectònic. És evident que avui dia hi ha una gran fractura en la diversa producció arquitectònica. D'una banda, hi ha l'escassa arquitectura dels grans arquitectes que es publica a les revistes i s'exhibeix a les exposicions. De l'altra, hi ha l'abundantíssima arquitectura real, la que es veu als nostres horribles suburbis, a les nostres costes turístiques, als marges de les autopistes, als centres comercials. Una arquitectura molt dolenta, la pitjor de la història, que destrueix ciutats i paisatges.

Hi ha moltes raons per explicar aquest fenomen, però les més evidents són la peculiaritat tipològica dels grans projectes i la comercialització de l'arquitectura vulgar. En les seves torres d'ivori, els grans projectes ja no són capaços de proposar models metodològics i estilístics, i en conseqüència, la major part de l'arquitectura vulgar no té ni el recurs de la còpia amanerada.

Segurament no estem avui en condició de reclamar la creació de models acadèmics, com havia succeït en la història de tots els estils. Potser només hi ha la

which Barcelona has managed to apply up until now in a radical fashion and is currently gaining ground in many European cities: that the urbanistic instruments for the reconstruction and the extension of a city can not be limited to normative and quantitative General Plans. It is necessary to go further in terms of what is required of the design. It is necessary to give concrete definition to the urban forms. In other words, instead of utilizing the General Plans as the sufficient document, a series of One-off Urban Projects have to be imposed. If you will permit me a degree of exaggeration, I would say it is a matter of replacing Urbanism with Architecture. It is necessary to design the public space - that is, the city - point by point, area by area, in architectural terms. The General Plan may serve very well as a scheme of intentions but it will not be effective until it is the sum of these projects, plus the study of the large-scale general systems of the wider territory, plus the political definition of objectives and methods, which is surely the most important thing.

During these last 30 years General Plans have justified all over Europe the dissolution of the city, its lack of physical and social continuity, its fragmentation into ghettos, and have paved the way for the criminal speculation in non-development land. And they have, in addition, counterfeited a spirit of popular participation, whose criteria can not logically be extended beyond the local neighbourhood dimension.

8. THE CONTINUITY OF THE CENTRALITIES

The controlling of the city on the basis of a series of urban projects rather than unformalized General Plans makes it possible to give continuity to the urban character, the continuity of relative centralities. This is one way of overcoming the acute social differences between historic centre and periphery.

I am aware that in these last few years many voices have spoken out in defence of the diffuse, blurred, informalized city of the peripheries as the desirable and foreseeable future of the modern city. The "ville éclatée". This position seems to me to be extremely mistaken. The peripheries have not been built to satisfy the wishes of the users. They have appeared for two reasons, which correspond to the interests of the capital invested in public or private development and to conservative policy: to exploit through speculation the value of plots that were outside of the area scheduled for development, and to segregate from the main body of the community those social groups and activities regarded as troublesome by the dominant classes. The urbanists who uphold the model of the periphery seem not to realize that all they are doing is putting themselves on the side of the market speculators, without adding any kind of ethical consideration. Without considering the economic

and social damage suffered by the periphery and even by the suburb. In other words, without culture.

9. ARCHITECTURAL QUALITY: BETWEEN SERVICE AND PROPHECY

No urbanistic proposal will make any kind of sense if it does not rest on architectural quality. This is a difficult issue. If the city and architecture are to be at the service of society, they need to be accepted and understood by society. But if architecture is an art, a cultural effort, it must be an act of innovation towards the future, in opposition to established customs. Good architecture cannot avoid being a prophecy, in conflict with actuality. Actual service in the here and now and anti-establishment prophecy is the difficult dilemma which good architecture has to resolve.

«Urban expressways, the 7W of Le Corbusier, functional zoning, directional centres, and the great shopping areas: these have not served to resolve problems, but have instead destroyed the character and the function of many European cities»

10. ARCHITECTURE AS A PROJECT FOR THE CITY

I do not want to conclude without referring to another architectural problem. It is evident that these days there is a great split in the diversity of architectural output. On the one hand there is the tightly rationed production of the great architects, which is published in the magazines and shown in the exhibitions. On the other hand there is the superabundance of real architecture, that which is constructed in our horrible suburbs, along our holiday coasts, on the edges of our motorways, in our shopping centres. A very bad architecture, the worst in history, which destroys cities and landscapes.

There are many reasons, which serve to explain this phenomenon, but the most evident ones are the typological peculiarity of the great projects and the commercialization of vulgar architecture. The great projects are no longer capable of putting forward methodological and stylistic models, and as a result the majority of architecture vulgar can not even resort to the mannered copy.

Clearly we are not in any condition today to call for the creation of academic models, as has occurred in the history of all styles. Perhaps the only possibility open to us is that of establishing a rule that is more methodological than stylistic: that architecture should be primordial a consequence of the form of the city and of the landscape and should participate in the new configuration of these.

This would be a good instrument for a new order, in opposition to the self-satisfied lucubrations of good architecture and the lack of culture of vulgar architecture.

possibilitat d'establir una regla més metodològica que estilística: que l'arquitectura sigui primordialment una conseqüència de la forma de la ciutat i del paisatge i que participi en la seva nova configuració. Aquest seria un bon instrument per un nou ordre contrari a les elucubracions insolidàries de la bona arquitectura i a la manca de cultura de l'arquitectura vulgar. He començat dient que la ciutat havia de ser un projecte arquitectònic i he acabat suggerint que la solució als problemes actuals de l'arquitectura pot ser concebre-la com a part de la ciutat.

* * *

Volia fer un simple discurs informal agraint la concessió de la medalla. Però veig que ha acabat sent massa acadèmic i, per tant, avorrit i pedant. I potser fins i tot trivial: em temo que he parlat d'uns principis massa simples i familiars per a un públic tan important de l'Olimp de la professió arquitectònica britànica. Perdonin-me. No he pogut resistir-me a la temptació de subratllar aquests deus punt programàtics successius i concatenats, com a conseqüència del fet inicial de l'enfocament polític de l'urbanisme a Barcelona. Si els nostres alcaldes haguessin estat thatcherians, avui la ciutat seria molt diferent. Aquests punts i la seva coherència metodològica no haurien estat possibles sense les línies polítiques marcades pels nostres tres alcaldes socialistes, Serra, Maragall i Clos. El mèrit és seu i és a ells a qui els ho hem d'agrair.

I began by speaking of the city as architectural project and I have ended up speaking of architecture as a project for the city.

* * *

My intention was to give a simple informal speech of thanks for the medal. But I see that it has come out too academic and, as a result, boring and pedantic. Please forgive me. I could not resist the temptation of underlining these ten successive and interlinked programmatic points, as a consequence of the initial fact of Barcelona's urbanism policy. These points and their methodological coherence would not have been possible without the political lines marked out by our three Socialist mayors, Serra, Maragall and Clos. The credit is theirs, and it is they who deserve our thanks.